

2022-жылдын жыйынтыгы боюнча

АТААНДАШТЫКТЫН АБАЛЫ ТУУРАЛУУ

ЖЫЛДЫК ОТЧЕТ

1. КИРИШҮҮ

2022-жылы Кыргыз Республикасынын экономикасынын өнүгүшүнө мурдагыдай эле тышкы факторлор, товарлардын айрым түрлөрүнө импорттун жогорку көз карандылыгы жана көптөгөн өлкөлөрдүн өндүрүш процесстерине жана логистикалык шарттарга геосаясий кырдаал олуттуу таасир этти.

Белгилей кетсек, 2022-жылы дүйнө жүзү боюнча баалар көтөрүлбөй турган бир дагы товарлардын категориясы болгон эмес: мунай менен газдан тарта жумуртка менен сүткө чейин.

2022-жылы ЕАЭБге мүчө бардык өлкөлөрдө керектөө бааларынын жана тарифтеринин жогорулашы орун алды.

ЕАЭБде 2022-жылы инфляция 12,9% түздү.

Евразия экономикалык биримдигинде товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө керектөө бааларынын индекси 2022-жылдын декабрь айында 2021-жылдын декабрына салыштырмалуу 112,9%ды түздү.

2022-жылы азык-түлүк эмес товарларга баа эң көп өскөн (13,3%га). Учурда азык-түлүк товарларына баа 12,2%га, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө 12,9%га өскөн.

Тамак-ашка баалардын жогорулашы Казакстанда (25,3%га), Кыргызстанда (17,1%га) жана Беларусияда (13,8%га) катталган. Азык-түлүк эмес товарларга баанын эң чоң өсүшү Казакстанда (19,4%га) жана Белоруссияда (13,7%га), акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө Казакстанда (14,1%га) жана Россияда (13,2%га) белгиленген.

2022-жылы Улуттук банктын маалыматы боюнча Кыргызстанда инфляциянын деңгээлин мүнөздөгөн керектөө бааларынын индексинин жылдык мааниси 114,7%ды, ушул эле көрсөткүч 2021-жылы 111,2%ды, инфляциянын орточо жылдык деңгээли 113,9%ды түздү.

Түзүлгөн кырдаалды эске алуу менен 2022-жылы монополияга каршы мамлекеттик кызмат тарабынан монополияга каршы саясатты ишке ашыруу жана атаандаштык үчүн шарттарды түзүү аркылуу товардык рыноктордогу кырдаалды турукташтырууга жана атаандаштыктын нормаларын жана эрежелерин бузууга жол бербөөгө багытталган жаңы механизмдерди киргизүү боюнча иш улантылды.

2. Кыргыз Республикасынын монополияга каршы мыйзамдары жана аны өркүндөтүү

2022-жылы Кыргыз Республикасынын монополияга каршы мыйзамдарын өркүндөтүү боюнча иштер жүргүзүлүп, анын натыйжасында төмөнкү ченемдик укуктук актылар кабыл алынды:

2022-жылдын 20-январында Кыргыз Республикасынын Президенти «Атаандаштык жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына кол койулду, анда атаандаштык эрежелерин бузууга бөгөт коюу боюнча көрүлүп жаткан чаралар жөнүндө маалыматты жарыялоо, айрым атаандаштыкка каршы келишимдерге тыюу салуунун негизги жагдайларын, экономикалык концентрация чөйрөсүндөгү нормаларды тактоо, ошондой эле «жумшак укук» институтун киргизүү каралган.

Кыргыз Республикасынын аталган Мыйзамынын ченемдерин ишке ашырууну камсыз кылуу максатында Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 3 токтому кабыл алынган:

1) 2022-жылдын 27-сентябрындагы № 529 "Монополиялык жогорку (төмөн) бааларды аныктоонун тартибин бекитүү жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу монополисттик жогорку пайда алуу жана монополиялык төмөн бааларды колдонуу менен рыноктон атаандаштарды жок кылуу максатында ашыкча баа коюу жолу менен үстөмдүк кылуучу субъектилердин кыянаттык менен пайдалануусуна жол бербөө боюнча өз убагында чараларды көрүү иштелип чыккан.

2) 2022-жылдын 4-ноябрындагы № 617 "Экономикалык концентрацияны контролдоо эрежелерин бекитүү тууралуу" Кыргыз Республикасынын "Атаандаштык жөнүндө" Мыйзамында каралган учурларда ишкердик субъекттерин түзүү процессинде экономикалык концентрацияга контролду жүзөгө ашыруу механизмин аныктайт.

3) 2022-жылдын 4-ноябрындагы № 619 "Кыргыз Республикасынын монополияга каршы мыйзамдарын бузуулар жөнүндө иштерди кароонун эрежелерин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин монополияга каршы жөнгө салуу маселелери боюнча айрым чечимдерине өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу". Белгиленген эрежелер менен эскертүү берүүнүн тартибин белгилейт, монополияга каршы кызматтын териштирүүдөгү аракеттеринин ырааттуулугун тактайт, монополияга каршы мыйзамдарды бузуу жөнүндө ишти кийинкиге калтыруунун, токтото туруунун жана токтотуунун тартибин аныктайт.

Кыргыз Республикасынын 2022-жылдын 30-июнундагы N 52 Мыйзамы менен “Атаандаштык жөнүндө” жана “Кыргыз Республикасындагы табигый монополиялар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамдарына өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизилди. Мыйзам аталган мыйзамдардын жоболорун Кыргыз Республикасынын жаңы Конституциясына ылайык келтирүү, ошондой эле ачык жана коррупциялык ченемдерди жоюу максатында даярдалган.

Кыргыз Республикасынын Монополияга каршы мыйзамдарын бузуулар жөнүндө иштерди кароонун жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана Министрлер Кабинетинин монополияга каршы жөнгө салуу маселелери боюнча айрым чечимдерине өзгөртүүлөр жана толуктоолор эрежелери бекитилди. Тиешелүү чечим Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 4-ноябрындагы жыйынында кабыл алынган жана Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик символикасынын техникалык спецификациясына шайкеш келүүсүн камсыздоого багытталган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2021-жылдын 12-февралындагы №38 токтомуна ылайык. “Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жаңы түзүмүн бекитүүгө жана Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигин реформалоого байланыштуу уюштуруу чаралары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерциялык

министрлигине караштуу Монополияга каршы жөнгө салуу кызматына (мындан ары - Кызмат) Мамлекеттик тууну жана Кыргыз Республикасынын Гербин даярдоо эрежелеринин талаптарынын сакталышын контролдоо жана көзөмөлдөө функциялары өткөрүлүп берилди.

Ошондой эле, Кызматтын жобосуна Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик гербин даярдоодо, сатууда жана пайдаланууда Монополияга каршы мыйзамдарды бузуулар жөнүндө эскертүү берүү функциясын, жана ошондой эле Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик туусунун техникалык спецификациясынын сакталышын камсыз кылууну көзөмөлдөө жана контролдоо боюнча функцияларды жүктөө жагында да тактоолор киргизилди.

3. Экономиканын айрым тармактарындагы атаандаштыктын абалын талдоо.

2022-жылы республиканын товардык рынокторунун структурасы өзгөрүүсүз калууда:

1. Табигый монополиялардын товардык рыноктору

«Кыргыз Республикасындагы табигый монополиялар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы табигый монополиялардын төмөнкүдөй чөйрөлөрүн аныктайт:

- 1) магистралдык түтүктөр аркылуу мунай жана мунай продуктуларын ташуу;
- 2) жаратылыш газын ташуу, бөлүштүрүү, сактоо жана сатуу;
- 3) электр жана жылуулук энергиясын өндүрүү, бөлүштүрүү, сатуу, берүү;
- 4) улуттук энергетика системасын оперативдүү диспетчердик башкаруу боюнча кызматтар;
- 5) борборлоштурулган суу менен камсыздоо жана канализация (региондордогу суу менен камсыздоо жана канализация ишканалары);
- 6) жалпы пайдалануудагы электр байланышы жана почта байланышы («Кыргызтелеком» ААК, «Кыргыз почтасы» ААК);
- 7) темир жол аркылуу ташуу («Кыргыз темир жолу» УК МК);
- 8) эл аралык жана транзиттик каттамдар үчүн аэронавигациялык кызматтарды кошпогондо, учууларды аэронавигациялык камсыздоо («Кыргызаэронавигация» ММ);
- 9) ички аба жолдору аркылуу ташууну жерде тейлөө («Манас» эл аралык аэропорту» ААК).

2022-жылы монополияга каршы мамлекеттик орган отун-энергетика комплексин кошпогондо, табигый монополиялардын субъекттеринин ишин жөнгө салган.

2023-жылдын 1-январына карата Табигый монополиялардын субъекттеринин мамлекеттик реестрине (мындан ары - реестр) киргизилген ишкердик субъекттеринин жалпы саны 80.

2022-жылы Мамлекеттик реестрге төмөнкү субъекттер кошумча киргизилген:

1. «Сантех-Сервис-Аламүдүн» КМИсы;
2. «Карвен-төрт мезгил» ЖЧКсы;
3. «Радуга плюс» ЖЧКсы;
4. «Роял Бич» ЖЧКсы;
5. «Кербен суу каналы» МИсы.

Табигый монополиялардын товардык рыноктору

Табигый монополия өзүнүн мамлекети тарабынан рынокто окшош же товарларды, жумуштарды же кызмат көрсөтүүлөрдү алмаштырууну камтыган товарлардын (иштердин, кызмат көрсөтүүлөрдүн) болушун камсыз кылбайт. Ошондой эле товарлардын (иштердин, кызмат көрсөтүүлөрдүн) белгилүү бир түрүнө суроо-талапты канааттандыруу үчүн атаандаштык шарттарды түзүү товарларды өндүрүүнүн жана кызмат көрсөтүүлөрдүн, жумуштардын аткарылышынын экономикалык же технологиялык өзгөчөлүктөрүнөн улам мүмкүн эмес.

Ушуга байланыштуу монополияга каршы мамлекеттик органдын негизги милдети табигый монополиялардын тарифтерин жөнгө салуу гана эмес, ошондой эле табигый монополиянын субъектиси менен анын керектөөчүлөрүнүн ортосундагы таламдардын тең салмактуулугун камсыз кылуу болуп саналат, анткени бул мыйзамды өнүктүрүү жана өркүндөтүү болуп саналат. товарларды өндүрүү жана кызматтарды көрсөтүү, табигый монополиянын иши да белгилүү чыгымдарды талап кылат.

“Манас” аэропортуна, “Кыргызаэронавигациянын”, “Кыргызпочтасы” мамлекеттик ишканасынын жана башкалардын кызмат көрсөтүүлөрүнүн тарифтери монополияга каршы орган тарабынан карала элек жана мурдагы деңгээлде калууда. Бул тенденция акыркы **4 жылдан бери уланууда.**

Монополияга каршы мамлекеттик орган 2021-жылдагы Атаандаштыктын абалы жөнүндө жылдык отчетунда табигый монополиялардын субъекттери жана рыноктордогу абалы жөнүндө маалымат берилген.

2022-жылы табигый монополиялар орун алган рыноктордо олуттуу өзгөрүүлөр болгон жок, ал тургай пайда болгон альтернативдүү варианттар болгонуна карабастан, мисалы, санариптик технологиялардын өнүгүшү менен почта жөнөтмөлөрүнүн саны кыскарды же темир жолдогу ыңгайлуу панорамалык вагонду ишке киргизген.

Монополияга каршы мамлекеттик орган "Кыргыз Республикасындагы табигый монополиялар жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык табигый монополиялардын субъекттеринин ишине мамлекеттик контролду жүзөгө ашырат, анын ичинде:

- табигый монополиялардын субъекттери тарабынан сатып алууларды ишке ашыруу үчүн;
- табигый монополиялардын субъекттеринин бүтүмдөрү жана инвестициялары, чарба жүргүзүүчү субъекттердин уставдык капиталындагы үлүштөрдү (үлүштөрдү) сатып алуу жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган башка учурларда;
- табигый монополиялардын субъекттери менен алардын кызмат көрсөтүүлөрүн керектөөчүлөрдүн ортосундагы келишимдердин шарттарында.

2022-жылы аталган Мыйзамга жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн №83 токтому менен бекитилген Мамлекет тарабынан жөнгө салынуучу чарбакер субъекттердин товарларына (иштерине, кызмат көрсөтүүлөрүнө) бааларды (тарифтерди) аныктоонун тартиби жөнүндө жобого ылайык 2013-жылдын 18-февралында болгон:

Аэронавигациялык кызмат көрсөтүүлөр рыногу боюнча. Кыргыз Республикасынын Транспорт жана коммуникациялар министрлигине караштуу **“Кыргызаэронавигация”** мамлекеттик ишканасынын жоопкерчилиги чөйрөсүндө учуучу

аба кемелерин аэронавигациялык тейлөө боюнча стандарттуу келишим долбоору макулдашылды. Субъект текшерүүдөн өткөрүлдү.

Почта байланышын жалпы колдонуу рыногу. «Кыргыз почтасы» ААК үчүн кызмат көрсөтүүнүн ар бир түрү боюнча кирешелердин жана ишке киргизилген активдердин өзүнчө эсебин жүргүзүү методологиясы макулдашылды. Товар рыногуна талдоо жүргүзүлдү. Субъект текшерүүдөн өткөрүлдү.

Учурда кат-почта тармагында мамлекеттик эмес операторлордун үлүшү 2 пайызга жакын, ал эми мамлекеттик почта байланышынын үлүшү 98 пайыздан ашык.

Бүгүнкү күндө Кыргызстанда универсалдуу почта кызматтарын көрсөтүү секторун (кат почта) кошпогондо, почта байланыш рыногунун бардык тармактарында эркин атаандаштык өкүм сүрүүдө.

Республиканын бардык аймагында жогорку сапаттагы универсалдуу почта кызматтарын көрсөтүүнү камсыз кылуу үчүн, эл аралык тажрыйбага таянуу менен, атаандаштыкты өнүктүрүү максатында, мамлекеттик жөнгө салууда айрым категориялардагы, максималдуу салмактагы жана өлчөмдөрдөгү жазуу жүзүндөгү кат-кабарларды жөнөтүү үчүн гана тарифтерди калтыруу максатка ылайыктуу. Массалык түрдө каттарды жөнөтүү, открыткаларды жана посылкаларды жөнөтүү тарифтерди мамлекеттик жөнгө салууга дуушар болбошу керек.

Ошонтсе да, «Кыргызпочтасы» мамлекеттик ишканасынын ишин табигый монополия чөйрөсүнөн атаандаштык абалына жарым-жартылай өткөрүү зарыл. «Кыргызпочтасы» мамлекеттик ишканасынын кызматтарын карап чыгуу жана аларды атаандаштыкка жөндөмдүү кызматтарга өткөрүү үчүн керектөөчүлөрдүн кызыкчылыктарын жана мүмкүн болуучу тобокелдиктерди эске алуу менен бардык мамлекеттик органдардын катышуусунда комплекстүү талдоо жүргүзүү абзел.

Темир жол транспорт рыногунда

«Кыргыз темир жолу» УК» МИ тарабынан табигый монополиянын шарттарында көрсөтүлгөн кошумча кызматтарга талдоо жүргүзүлдү.

Жүктөрдү темир жол менен ташууда жана ага байланышкан кошумча операциялар үчүн жыйымдардын наркын сомдук эквиваленттеги тарифтердин деңгээлинде белгилөө жөнүндө Кыргыз Республикасынын Транспорт министрлигинин кайрылуусу каралды.

Анализдин жыйынтыгы боюнча Баа прејскуранты түздөн-түз транспорттук ишмердүүлүккө тиешелүү 5 кызмат көрсөтүүнүн тизмеси менен толукталды. Монополияга каршы мамлекеттик органдын сунушу боюнча, Кыргыз Республикасынын Транспорт жана коммуникациялар министрлиги жана “Кыргыз темир жолу” УК” мамлекеттик ишканасы жүктөрдү ташуу менен байланышкан кошумча операциялар боюнча иш жүзүндөгү чыгымдарды эсептеп чыгышкан. Ошону менен бирге, мурда колдонулуп келген №10-01 Прејскурант жана ага жогорулатылган коэффициенттер жок кылынгандыгын жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык келтирилгендигин белгилейбиз.

«Кыргыз темир жолу» улуттук компаниясы» мамлекеттик ишканасы тарабынан республика ичиндеги ташууда темир жол аркылуу жүргүнчүлөрдү ташуунун тарифтери макулдашылды.

«Кыргыз темир жолу» УК» ММ жогоруда белгиленгендей, жакшыртылган ыңгайлуу шарттары бар панорамалуу вагонду ишке киргизди, ошол эле маршрут боюнча (146

сом/адам) жол кире акысы аз жана шарты бир кыйла азыраак кадимки вагондорго **альтернатива** болуп саналат. Жөнөкөй вагонду, таксини, каттамдагы таксини (250 сом/адам) же автобусту (170 сом/адам) тандоо-керектөөчүнүн өз укугу.

Жүргүнчүлөрдү отургучтары бар люкс вагондо жүрүү үчүн (чоңдор/балдар - бир тарап), толугу менен Бишкек-2-Рыбачье маршруту боюнча (жүргүнчүнүн отургузуу жана чыгуу пунктуна карабастан) атайын (туруктуу) тариф 500/250 сом/адам деңгээлинде ырасталды.

«Кыргыз Темир Жолу» Улуттук компаниясы» мамлекеттик ишканасы тарабынан кызмат көрсөтүү боюнча стандарттуу келишим долбоору ырасталды.

Ички аба транспорту жерде тейлөө рыногунда

Аэропорттун инфраструктурасын пайдалангандыгы үчүн төлөмдүн өлчөмү жөнүндө **“Манас” Эл аралык аэропорту**» ААКнын аракеттерине чарба жүргүзүүчү субъекттердин даттануулары каралды.

«Манас» эл аралык аэропорту» ААКсына Кыргыз Республикасынын «Атаандаштык жөнүндө» мыйзамын бузууга жол бербөө боюнча сунуш кат жөнөтүлдү.

Мындан тышкары, 2022-жылы төмөнкү табигый монополиянын субъектилери текшерүүгө алынган:

- «РПО РМТР» ААК;
- «Кант цемент заводу» ААК (темир жол линиясы);
- «Кыргызтелеком» ААКсы.

Монополияга каршы мамлекеттик органдын коллегиясы Кыргыз Республикасынын Эсеп палатасынын 2022-жылдын 12-апрелиндеги № 01-15/599-катынын негизинде, «Кыргызаэронавигация» мамлекеттик ишканасынан Монополияга каршы мыйзамдарды бузуу менен алынган 481,5 миң сом суммасындагы киреше республикалык бюджеттин пайдасына өндүрүп алуу жөнүндө токтом чыгарылган.

2. Үстөмдүк абалды ээлеген чарба жүргүзүүчү субъекттердин катышуусундагы товар рыноктору

01.01.2023-жылга карата Кыргыз Республикасынын товардык рынокторунда үстөмдүк кылуучу позицияны ээлеген чарба жүргүзүүчү субъекттердин мамлекеттик реестрине киргизилген чарба жүргүзүүчү субъекттердин жалпы саны **105ти** түзөт, анын ичинен:

- ✓ республикалык реестрде – **24** субъект;
- ✓ аймактык реестрлерде – **81** субъект.

2022-жылы товардык рыноктордогу атаандаштыктын абалына талдоо жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча Мамлекеттик реестрге кошумча түрдө төмөнкүлөр кирет:

- кумшекерди сатуу жана өндүрүү боюнча «Кайыңды-Кант» ААК жана «Кошой» ААК турган адамдардын тобу;

- «Кант цемент заводу» ААКсы, «Түштүк Кыргыз цемент заводу» ЖЧКсы «Атаандаштык жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1-пунктунун негизинде цементке (үстөмдүк абал жана жалпы үстөмдүк абал);

- «Кара-Балта спирт заводу» ММ - этил спиртин өндүрүүгө мамлекеттик монополия;
- көмүр боюнча «Беш-Арча» ЖЧКсы;

- «Ферром плюс» ЖЧКсы - курулуш арматурасын өндүрүү.

Жоюуга байланыштуу катуу тиричилик калдыктарын чыгаруу менен алектенген өзүнчө ишканалар Мамлекеттик реестрден чыгарылып, айрым субъектилердин аталыштарына жана субъекттердин жайгашкан жерине өзгөртүүлөр киргизилген.

Үстөмдүк кылуучу (доминантты) абалды ээлеген чарбакер субъекттердин иши «Атаандаштык жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талаптарына ылайык экономикалык жана статистикалык мониторингге жатат.

Монополияга каршы мыйзамдардын нормаларын тактоо, турукташтыруу жана бааларды кармап туруу боюнча келишимдерди/меморандумдарды түзүү боюнча да иштер жүргүзүлүүдө, мисалы: «Кайыңды Кант» ААК жана «Кошой» ААК, нефтетрейдерлер менен.

Мындай Макулдашуунун жана Меморандумдун түзүлүшү кант жана күйүүчү-майлоочу май сыяктуу базарларда баанын турукташуусуна алып келди.

Экономикалык жана статистикалык байкоолордун алкагында жүргүнчүлөрдү ташуучу аба ташуу кызматтары рыногунда, цемент, кант жана мобилдик радиотелефон кызматтары рыногунда атаандаштыктын абалына талдоо жүргүзүлгөн, бул компаниялардын үстөмдүк абалын ырастаган.

Күйүүчү май рыногу. Кыргызстандын күйүүчү-майлоочу майга болгон жылдык керектөөсү 1,5 миллион тоннага жакын.

Кыргыз Республикасына күйүүчү-майлоочу майларды жеткирүү Россиянын нефтини кайра иштетүүчү заводдорунан (Омск нефтини кайра иштетүүчү завод, Орск нефтини кайра иштетүүчү завод, Ангарск нефтини кайра иштетүүчү завод, Башнефть заводу) ишке ашырат.

Белгилей кетсек, күйүүчү-майлоочу майлар биржалык товар болуп саналат, ушул себептен баалар түздөн-түз биржалык котировкалардан жана россиялык мунайды кайра иштетүүчү заводдорунун бааларынан көз каранды, анткени Кыргыз Республикасы бул рынокто импортко көз каранды бойдон калууда, ал эми баалар тышкы факторлордон көз каранды. Россиянын нефтини кайра иштетүүчү заводдорундагы баалардын өсүшүнүн негизги кыймылдаткычы Россия Федерациясында мунай продуктыларына суроо-талаптын өсүшү болуп саналат. Баа рыноктогу балансты өзгөртө турган бардык нерсеге жооп берет:

- запастарды өндүрүүнү кыскартуу же көбөйтүү;
- мунайды кайра иштетүүчү заводдо авариялар же оңдоо иштери;
- соода чектөөлөрү ж.б.

Үстөмдүк кылуучу субъект катары төмөндөгү чарба субъекттери бензинге карата Кыргыз Республикасынын товардык рынокторунда үстөмдүк кылуучу чарбалык субъекттердин мамлекеттик реестрине киргизилет:

- ООО "Газпром Нефть Азия";
- Альфа Ойл ЖЧКсы;
- «ПХ-Кыргызнефтепродукт» ЖАК.

Күйүүчү-майлоочу материалдар рыногунда үстөмдүк кылуучу позиция ээлеген субъекттердин ишин талдоо туруктуу негизде жүгүзүлөт, монополия каршы мыйзамдардын чегинде сунуштар берилет:

- 1) ак ниет атаандаштык принцибин так сактоого;
- 2) жазгы талаа жана күзгү талаа жумуштарынын өтүшүн эске алуу менен бааларды кармоонун, ошондой эле чыгымдарды оптималдаштыруунун куралын колдонуу менен баанын кескин өсүшүнө жол бербөө;

3) тартыштыкты болтурбоо максатында күйүүчү-майлоочу материалдардын запастарын камсыз кылуу.

АИ-80 жана АИ-92 үлгүсүндөгү бензин, дизель майы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2009-жылдын 22-апрелиндеги № 242 «Айрым товарларга бааларды мамлекеттик жөнгө салуу жөнүндө» токтому менен бекитилген Социалдык маанидеги товарлардын тизмесине киргизилгендигин эске алуу менен. «Социалдык маанидеги товарлардын түрлөрү» боюнча рыноктогу кырдаалга республиканын бардык региондорунда жана Бишкек шаарындагы май куюучу жайларда чекене бааларга мониторинг жүргүзүү аркылуу туруктуу негизде мониторинг жүргүзүлүп турат, бул баалардын негизсиз көтөрүлүшүнө ыкчам чара көрүү үчүн зарыл.

Рыноктун негизги катышуучулары жана керектөөчүлөрү менен да кеңири маалыматтык-түшүндүрүү иштери жүргүзүлдү, бул дагы күйүүчү-майлоочу майлар рыногунда бааны турукташтырууда оң таасирин берди.

2022-жылдын башынан бери Кыргыз Республикасында орточо эсеп менен күйүүчү-майлоочу материалдар рыногунда чекене баа төмөндөгүдөй өзгөргөн:

Кыргыз Республикасында күйүүчү-майлоочу майларга орточо чекене баалардын деңгээли (сом/литр)

	Январь 2022г.	Февраль 2022г.	Март 2022г.	Апрель 2022г.	Май 2022г.	Июнь 2022г.	Июль 2022г.	Август 2022г.	Сентябрь 2022 г.	Октябрь 2022 г.	Ноябрь 2022 г.	Декабрь 2022 г.	Январь 2023 г.
Бензин А-80	58,1	58,9	61,1	62,0	62,5	59,6	57,9	57,5	56,8	55,9	55,9	55,4	54,1
Бензин А-92	60,5	61,8	64,2	65,1	65,3	63,3	62,6	63,0	62,3	61,6	61,4	60,6	59,3
ДТ	58,8	60,8	63,7	64,6	64,8	65,0	68,4	72,6	76,5	75,9	75,8	75,0	74,1

Аткарылган иштерди эске алуу менен төмөндөө 2022-жылдын июнь айынан бери катталып, жыл аягына чейин А-80 үлгүсүндөгү бензин 4 сомду, АИ-92 үлгүсүндөгү бензин 1,20 сомду түздү. Дизель майы чекене сегментте заводдордун дүң баасынын жогорулашынан улам жогорулаганы байкалган.

Үстүбүздөгү жылдын 25-январына карата ЕАЭБ мамлекеттеринде жана чектеш мамлекеттерде күйүүчү-майлоочу майлардын орточо салыштырма баасы, сом/л

(Улуттук банктын 2022-жылдын 25-январына карата курсу боюнча)

	Кыргызстан	Казахстан	Россия	Беларусь	Армения	Таджикистан	Узбекистан
Аи -92	59,3	33,0	58,7	76,9	93,2	88,1	79,8

Дт	74,1	48,4	72,9	80,2	91,0	104,8	97,1
----	------	------	------	------	------	-------	------

ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин жана үчүнчү өлкөлөрдүн күйүүчү-майлоочу материалдар рыногундагы кырдаалга баа берүү, бензиндин баасы Кыргыз Республикасына караганда Казакстан менен Россияда гана алардын өз өндүрүшүн эске алуу менен төмөн экендигин көрсөттү, бул дагы күйүүчү-майлоочу материалдар рыногунда бааны кармап туруу боюнча жүргүзүлүп жаткан чаралардын оң натыйжасын тастыктайт.

Көмүр рыногунда

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылынын 30-апрелиндеги № 4 «Кыргыз Республикасынын экономика тармактарын жана калкын 2022/2023-жылдардын күз-кыш мезгилине даярдоо жөнүндө» токтомунун 4-пунктуна ылайык № 234 жана Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 19-августундагы №465 “Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин “Экономиканын тармактарын жана 2022-жылдын 30-апрелиндеги № 234 Кыргыз Республикасынын монополияга каршы мамлекеттик органы тарабынан 2022-жылга карата токтомуна толуктоолорду киргизүү жөнүндө:

1. Кыргыз Республикасынын отун-энергетикалык комплексинин ишканаларын көмүр менен камсыз кылуучу Кыргыз Республикасынын көмүр казып алуу ишканалары үчүн көмүрдүн баасы 1500 тоннасы/ сомдон ашпаган өлчөмдө 17 ишкана үчүн белгиленген.

№	Наименование	сом/тн
1.	ООО "Ак-Жол Көмүр"	1385
2.	ЖАК Шарбон	1433
3.	МК "Кыргызкөмүр"	1450
4.	ООО "Демилге плюс ЛТД"	1430
5.	«Бурана плюс» ЖЧКсы	1390
6.	ООО "Пандж-Шер"	1420
7.	"Амин Групп" ЖЧКсы	1411
8.	«Нарын Кен» ЖЧКсы	1400
9.	ООО "Разрез Мин-Куш"	1440
10.	АК "Жумгалсуу курулуш"	1390,89
11.	ООО "Коал Enterprises"	1442,26
12.	ООО "Нарктоо"	1438
13.	ООО "У и Ми Ко"	1400
14.	ООО "Атай Групп"	1400

№	Наименование	сом/тн
15.	ООО "Нарынкен ЛТД"	1440
16.	ООО "Мониса" ("Мониса")	1360
17.	ООО "Тегене"	1500

2. Баалар көмүрдү транспорттук каражаттар менен ар кандай каттамдар боюнча ташуу үчүн тариф түрүндө 2,07 сомдон 3,50 сомго чейин (т/км) (КНСсиз) өлчөмүндө белгиленет.

3. Ош шаарынын ТЭЦине, «Кыргызтеплоэнерго» мамлекеттик ишканасынын жылууулук менен камсыздоо филиалдарына жана Улуттук коопсуздук мамлекеттик комитетинин Чек ара кызматынын аскер бөлүктөрүнө жеткирүү үчүн «М-100» маркасындагы мазуттун баасы «Кыргызнефтегаз» ААК үчүн Кыргыз Республикасынын камсыздоосу - **18679,0 сом/тонна (КНСТИ эске алуу менен)** өлчөмүндө белгиленген.

4. Балыкчы шаарынын жүктөө жана түшүрүү участогунда темир жол транспортуна көмүрдү кайра жүктөө боюнча кызмат көрсөтүүлөрдүн наркы «Кыргызкөмүр» МИ тарабынан берилген материалдар боюнча **238,85 сом/тонна** өлчөмүндө белгиленген.

Көмүрдүн баасын убактылуу мамлекеттик жөнгө салуу:

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 2-ноябрындагы № 594 “Кыргыз Республикасынын аймагында көмүрдүн баасын убактылуу мамлекеттик жөнгө салууну киргизүү жөнүндө” токтому менен 90 күнгө карата көмүрдүн баасын мамлекеттик жөнгө салуу киргизилген. Көмүрдүн баасын убактылуу мамлекеттик жөнгө салуу мөөнөтү **2022-жылдын 3-ноябрынан 2023-жылдын 3-февралына чейин.**

Монополияга каршы мамлекеттик органдын аймактык бөлүмдөрү төмөнкүлөрдү жүзөгө ашыруу үчүн:

- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 2-ноябрындагы № 594 «Кыргыз Республикасынын аймагында көмүрдүн баасын убактылуу мамлекеттик жөнгө салууну киргизүү жөнүндө» токтому ;

- Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигине караштуу Монополияга каршы жөнгө салуу кызматынын 2022-жылдын 2-ноябрындагы № 48 буйругу;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2009-жылдын 22-апрелиндеги № 242 «Социалдык маанидеги товарлардын айрым түрлөрүнө бааларды мамлекеттик жөнгө салуу жөнүндө» токтомуна ылайык, стационардык пункттарда сатылуучу ата мекендик өндүрүштө өндүрүлгөн көмүргө баалардын максималдуу деңгээлин областтардын, райондордун, Бишкек жана Ош шаарларынын аймактык аралыгындагы отун базаларында жана жергиликтүү мамлекеттик администрациялар тарабынан атайын бөлүнгөн жерлерде жүзөгө ашырылды.

Кыргыз Республикасынын Президенти С.Н.Жапаровдун протоколдук тапшырмасынын алкагында Кыргыз Республикасынын Энергетика министрлиги «Кыргызкөмүр» мамлекеттик ишканасынын отун базалары аркылуу 4 миң сомдон көмүр сатууну камсыздалды.

Жергиликтүү көмүрдүн максималдуу баасы тоннасына 4 миң сомго чейин (Бишкек шаары жана Чүй облусу) жана Сүлүктү көмүрүнүн Кадамжай районунда 8 миң сомго чейин белгиленди. Белгилей кетсек, Нарын облусунун Жумгал районунда көмүрдүн баасы тоннасына 2200 сом деп белгиленген. Импорттолуучу көмүрдүн максималдуу баасы тоннасына 5400 сом деп белгиленди.

Убактылуу мамлекеттик жөнгө салуу учурунда аймактык бөлүмдөр тарабынан көмүр сатуучуларга түшүндүрүү иштери гана жүргүзүлбөстөн, өз функцияларынын жана ыйгарым укуктарынын чегинде контролдук иш-чаралар да жүргүзүлдү. Иш-чарага жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, салык органдарынын жана ички иштер органдарынын кызматкерлери катышты.

2023-жылдын 3-февралына карата көмүрдүн баасын мамлекеттик жөнгө салуунун алкагында аткарылган иштердин жыйынтыгы менен монополияга каршы мамлекеттик орган тарабынан 386 кыдыруулар жасалып, көмүр сатуу менен алектенген 1372 субъектилер камтылган, мыйзам бузуулардын алдын алуу боюнча 579 билдирүү жана бузууларды токтотуу боюнча 140 буйрук берилип, 35 айып пул салынган, негизинен мыйзам бузуулар көмүрдүн белгиленген баасынан ашыра сатуу менен байланышкан.

3. Атаандаштыкка жөндөмдүү товардык рыноктор, анын ичинде социалдык маанилүү рыноктор

Мындай товардык рынокторго социалдык маанидеги товарлардын (эт, ун, жашылча-жемиш, жумуртка, нан, жем ж.б.) базарлары кирет.

Социалдык маанидеги товардык рыноктордун тизмеси Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2009-жылдын 22-апрелиндеги № 242 токтому менен бекитилген.

Атаандаштыкка жөндөмдүү товар рынокторунда сатуучулардын жана сатып алуучулардын кыйла көп саны бар. Атаандаштык рыноктук механизмдин элементи катары суроо-талап менен сунушту тең салмактоого жана керектөөчүнүн керектөөлөрүн канааттандырууга мүмкүндүк берет.

Монополияга каршы мамлекеттик органдын ролу бул рыноктордо атаандаштыкка каршы жүрүм-турумду болтурбоо, оюндун шарттарын жана эрежелерин талап кылган айрым субъектилердин рынокту монополиялаштыруусуна жол бербөө, ошондой эле монополияга каршы аракеттенүүнүн алкагында бааларды кармап туруу болуп саналат.

«Атаандаштык жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын бузуунун белгилери боюнча 2022-жылы жеке жана юридикалык жактардан **45 арыз** (даттануу) каралып, мыйзам бузууларды четтетүү талабы менен 26 жазма эскертме чыгарылган, **13** ыктыярдуу түрдө жоюлган. Белгилей кетчү нерсе, көп учурда кара ниет атаандаштыктын көрүнүшү «Керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын ченемдерин гана эмес, ошондой эле «Жарнак жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамын бузуу менен да тыгыз чырмалышып турат.

2022-жылы адилетсиз атаандаштыктын маселелери боюнча **19 арыз** каралды.

Көбүнчө Кыргыз Республикасында адилетсиз атаандаштык төмөнкүдөй **формаларда көрүнөт:**

- башка чарба жүргүзүүчү субъектин товарларын, ошондой эле анын таңгагынын формасын жана тышкы жасалгасын уруксатсыз көчүрүү;

- башка чарба жүргүзүүчү субъекттин продукциясын анын патенттик мыйзамдарын бузуу менен тикелей кайра өндүрүү;

- башка чарба жүргүзүүчү субъекттин иши менен чаташтырууга алып келиши мүмкүн болгон башка бирөөнүн товардык белгисин, тейлөө белгисин, товар чыгарылган жердин аталышын, фирмалык аталышын мыйзамсыз пайдалануу;

- интеллектуалдык иштин натыйжаларына болгон укуктарын жана жарандык жүгүртүүнүн катышуучуларын, товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү жекелештирүүнүн эквиваленттүү каражаттарын бузуу менен башка чарба жүргүзүүчү субъекттин продукциясын өндүрүү, сатуу жана башка рынокко киргизүү (мыйзамсыз пайдалануу);

- чарба жүргүзүүчү субъекттин товарларынын келип чыгышы, жасалуу ыкмасы, пайдаланууга жарактуулугу, сапаты жана башка касиеттери, ишкердин инсандыгы же анын чарбалык ишинин мүнөздөмөлөрү боюнча керектөөчүлөрдү адаштырышы мүмкүн болгон ар кандай маалыматтарды жайылтуу;

- керектөөчүгө товардын керектөөчүлүгү жана башка маанилүү касиеттери боюнча адашуу үчүн товарды туура эмес айырмалоочу белги менен берүү;

- атаандаштыкты чектөөгө багытталган товардын белгилүү бир түрүн тиешелүү рынокто атаандаштык шарттарынан төмөн же өздүк наркынан төмөн баада атайылап сатуу.

Белгилей кетчү нерсе, көп учурда кара ниет атаандаштыктын көрүнүшү «Керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын ченемдерин гана эмес, ошондой эле «Жарнак жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын бузуу менен өтө тыгыз чырмалышып турат, тиешелүүлүгүнө жараша, кара ниет атаандаштык ишкердик субъекттеринин ишмердүүлүгүнө гана терс таасирин тийгизбестен, керектөөчүлөрдүн кызыкчылыктарына да терс таасирин тийгизет.

Бузуу мисалдары:

1. «Намба Фуд» ЖЧКсынын «ГЛОВО КЕЙДЖИ» ЖЧКсына карата «Атаандаштык жөнүндө» жана «Жарнак жөнүндө» Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын бузуунун негиздери боюнча кайрылуусу.

ЖЧК «ГЛОВО КЕЙДЖИ» ЖЧК «Намба Фуд» өнөктөштөрү менен эксклюзивдүү келишим түзүүнү сунуштайт.

ЖЧК «ГЛОВО КЕЙДЖИ» ЖЧК «Намба Фуд» өнөктөштөрү менен эксклюзивдүү келишим түзүүнү сунуштайт. Келишимдин шарттарына ылайык «ГЛОВО КЕЙДЖИ» эгерде өнөктөш тармактын башка компаниялары менен ушундай эле ишкердик мамилелерге кирсе, ___% комиссиялык акы алат.

Ошондой эле, ___% өлчөмүндөгү комиссиядан тышкары, өнөктөштөн сатылган продукциянын жана (же) кызмат көрсөтүүлөрдүн чегинде сатылган продукцияга жана (же) кызмат көрсөтүүлөрдүн жалпы суммасынын ___% өлчөмүндө кошумча комиссияны өндүрөт. 6 (алты) ай тармактын башка компаниялары менен иштиктүү мамилелерди баштоого чейин.

Ошол эле учурда, «ГЛОВО КЕЙДЖИ» ЖЧКсы Google издөө сервисиндеги жарнамалык кампанияларында (Керектөөчүнүн талабы боюнча <https://glovoapp.com/kg/ru> сайтына багыттоо) "Namba Food" аталышын колдоно алат.

Иштин материалдарын карап чыгып, берилген документтер менен таанышып, тараптардын жүйөлөрүн угуп, Google издөө системасында “Namba Food” фирмалык аталышын сактоодо тизмеде мезгил-мезгили менен төмөнкү маалыматтар пайда боло тургандыгы аныкталган. жогорку сапта жыйынтыгы: жарнама <https://glovoapp.com/bishkek>. Бул шилтемени басканда, Google системасы сизди Glovo веб-сайтынын башкы барагына алып барат.

«ГЛОВО КЕЙДЖИ» ЖЧКсы кампаниянын эки түрүн жүргүзөт: бири атаандаштардын ачкыч сөздөрүн аныктоо үчүн (Google'дун саясатына ылайык) жана "Динамикалык издөө жарнактары" (динамикалык издөө жарнамасы), мында Google сурамдардын жана ички каналдын негизинде автоматтык жарнамаларды жаратат. Жарым автоматташтырылган жарнак тексттериндеги динамикалык издөө жарнагында "Namba" брендинин пайда болушу динамикалык тексттерден жана жарым автоматташтырылган жарнактардан "**Намба**" деген сөздүн четте калбаганы менен түшүндүрүлөт.

Ошол эле учурда, «Намба Фуд» компаниясынын «Google Ads» бренддик жарнак кампаниялары боюнча «Пекло» компаниясынын корутундусун сунуштады. Бул корутундуга ылайык, болжолдуу эсептөөлөргө ылайык, «Google Ads» аукционунун статистикасына ылайык, бренд сурамдарынын жалпы көлөмүнүн ичинен (100%), Glovo айына орточо 33,32% жарнамалык таасирлерди алат. Ошентип, «Намба Фуд» брендине суроо-талаптардын жалпы санынын ичинен (23570) «Гловодон» алынган мындай жарнамалык таасирлердин көлөмү айына 7853 суроону түзөт. Орточо алганда, “Намба Фуд” соода маркасынын суроо-талаптары боюнча айына Glovo өзүнүн сайтына 5500 өтүүлөрдү алат.

Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексине ылайык фирмалык аталыш интеллектуалдык менчиктин объектиси жана жарандык жүгүртүүнүн катышуучуларын, товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү жекелештирүү каражаты болуп саналат. **Юридикалык жак өзүнүн фирмалык аталышын мыйзамга карама-каршы келбеген ар кандай түрдө жекелештирүү каражаты катары пайдаланууга өзгөчө укукка ээ (фирмалык аталышка өзгөчө укуктуу)**, анын ичиндеги белгилерде, бланктарда, эсеп-фактураларда жана башка документтерде, кулактандырууларда жана жарнактарда, товарларда же алардын таңгагында, **Интернет желээлеринде** көрсөтүү жолу менен.

Ошентип, «ГЛОВО КЕЙДЖИ» ЖЧКсынын аракеттеринде ушул берененин 1-бөлүгүнүн 3-пункту "Атаандаштык жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренеси бузулган.

Кароонун жыйынтыгы боюнча «ГЛОВО КЕЙДЖИ» ЖЧКсына Кыргыз Республикасынын монополияга каршы мыйзамдарын бузуунун белгилерин камтыган аракеттерди токтотуу зарылчылыгы жөнүндө жазма эскертүү (предписание) берилди.

2. «Ай Пи Чойс» ЖЧКсынын "Arzanshop Vacci" жана "Sel Kross" дүкөндөр тармагы боюнча кайрылуусу каралды.

Бул кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган жана Кыргыз Республикасынын административдик иштин негиздери жана административдик жол-жоболор жөнүндө мыйзамдарына ылайык каралган.

«Ай Пи Чойс» ЖЧКсынын кайрылуусуна ылайык, ал «ПУМА СЕ» немис компаниясынын ишеним каты боюнча иш алып барат.

ВОИС эл аралык каттоосунан алынган маалыматка ылайык (1976-жылдын 19-ноябрындагы № 426712, 1983-жылдын 30-сентябрындагы № 480708, 1978-жылдын 12-

апрелиндеги № 437626) «Puma» соода маркасынын ээси немис компаниясы «ПУМА СЕ» болуп саналат.

Арыз ээси Puma соода маркасынын укуктарынын бир нече жолу бузулгандыгын, тактап айтканда, бул дүкөндөрдө Puma соода маркасы бар жасалма товарлар сатылып жатканын билип калган.

«Атаандаштык жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесине ылайык кара ниет атаандаштыкка жана жарандык жүгүртүүнүн катышуучуларын, товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү жекелештирүүнүн эквиваленттүү каражаттары, анын ичинде интеллектуалдык ишмердүүлүктүн натыйжаларына болгон укуктарын бузуу менен башка чарба жүргүзүүчү субъекттин продукциясын өндүрүүгө, сатууга жана башка рынокко чыгарууга (туура эмес пайдалануу) жол берилбейт.

Арыз ээси тарабынан берилген материалдардын негизинде “Arzanshop Bacci” жана “Sel Kross” дүкөндөр тармагынын аракеттеринде “Атаандаштык жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин нормаларын бузуулар аныкталган.

Ишти кароонун жыйынтыгы менен “.....” ЖИге (“Sel Kross” дүкөнү) 65 000 сом жана “.....” ЖИге (“Arzanshop Bacci” дүкөнү) 65 000 сом суммасында айып салуу чечими кабыл алынып, айыптар төлөндү.

3. «Башкир сода компаниясы» АКсынын «Татымал Групп» ЖЧКсына карата кайрылуусу каралды.

Аталган кайрылууга ылайык, «Башкир сода компаниясы» АКсы 1242730 номерлүү «Тамак-аш содасы» соода маркасынын ээси болуп саналат.

Арыз ээсине «Татымал Групп» ЖЧКсы «Тамак содасы» соода маркасы менен таңгагынын сырткы жагы Арыз ээсинин таңгагына чаташтырылып окшош продукцияларды сатаары белгилүү болгон.

«Атаандаштык жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесине ылайык кара ниет атаандаштыкка, анын ичинде башка чарба жүргүзүүчү субъекттин товарларын, ошондой эле анын таңгагынын формасын жана тышкы жасалгасын уруксатсыз көчүрүүгө жол берилбейт. Товарларды же анын бөлүктөрүн техникалык колдонуудан, анын патенттик мыйзамын бузуу менен башка чарба жүргүзүүчү субъекттин продукциясын тикелей кайра чыгаруудан, башка бирөөнүн товардык белгисин, тейлөө белгисин, товар чыгарылган жердин аталышын, фирмалык аталышты мыйзамсыз пайдалануу менен шартталган, бул башка чарба жүргүзүүчү субъекттин иши менен чаташтыруу.

Ошентип, «Татымал Групп» ЖЧКсынын аракеттеринде «Атаандаштык жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин нормаларын бузуулар аныкталган.

«Татымал Групп» ЖЧКсына кайрылууну кароонун жыйынтыгы менен Кыргыз Республикасынын атаандаштык жөнүндө мыйзамдарынын нормаларын бузууну токтотуу жөнүндө жазма эскертме берилип, мыйзам бузуу четтетилди.

4. «Alina Group» ЖЧШсынын Кыргыз Республикасынын «Атаандаштык жөнүндө» мыйзамын бузуу негиздери боюнча кайрылуусу каралды.

Билдирүүгө ылайык, « Alina Group» ЖЧШсы (мындан ары - Коом) Кыргыз Республикасынын Товардык белгилердин мамлекеттик реестринде катталган «GLATT» товардык белгисине эксклюзивдүү укуктун ээси болуп саналат.

Коомго Бишкек шаарынын жана Чүй облусунун курулуш базарларынын аймагында «GLATT Вулкан» аталышындагы кургак курулуш аралашмалары (шпаклевка) активдүү сатылып жатканы белгилүү болду.

«Атаандаштык жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктуна ылайык *кара ниет атаандаштыкка жол берилбейт, анын ичинде - башка чарба жүргүзүүчү субъекттин иши менен чаташтырууга алып келиши мүмкүн болгон башка бирөөнүн товардык белгисин, тейлөө белгисин, товар чыгарылган жердин аталышын, фирмалык аталышын мыйзамсыз пайдалануу.*

Ошентип, ишти кароонун жыйынтыгы менен «.....» ЖИси башка бирөөнүн товардык белгисин пайдалануу менен кара ниет атаандаштыкка барганы аныкталган.

Ишти кароонун жыйынтыгында «.....» ЖИге Кыргыз Республикасынын **атаандаштык жөнүндө мыйзамдарынын ченемдерин бузууну токтотуу жөнүндө жазма эскертме жөнөтүлгөн.** Мыйзам бузуулар оңдолду.

Ошондой эле 2022-жылы «Атаандаштык жөнүндө» мыйзамдын 11-беренесине ылайык, кайра уюштурууга макулдук берүү боюнча **18** чарба жүргүзүүчү субъекттердин кайрылуулары каралды жана жыйынтыктар чыгарылды.

Монополияга каршы мамлекеттик орган жыл сайын товардык рыноктордогу атаандаштыктын абалына талдоо жүргүзүүнү талдоо жүргүзүүнүн бекитилген планына ылайык, ошондой эле товардык рыноктордогу кырдаалга ылайык өз демилгеси боюнча жана жогору турган органдардын тапшырмасы боюнча жүргүзөт.

Товардык рыноктордогу атаандаштыктын абалына талдоо жүргүзүү Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 7-июлундагы № 461 токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасынын товардык рыноктогу атаандаштыктын абалына талдоо жүргүзүүнүн тартибине ылайык жүзөгө ашырылат.

2022-жылы товардык рыноктордогу атаандаштык чөйрөнүн абалына **151** талдоо жана социалдык маанилүү товарлар рыногуна **78** талдоо жана аналитикалык маалымат жүргүзүлгөн.

2019-жылы товардык рыноктордогу атаандаштык чөйрөнүн абалына 78 талдоо, ал эми 2020-жылы - 119 жана 2021-жылы - 159 атаандаштык чөйрөнүн абалына талдоо жана СМТ рынокторуна сереп салуу жүргүзүлгөн.

Товардык рыноктордогу атаандаштыктын абалын талдоонун жыйынтыктарын кароо боюнча Комиссиянын 4 отуруму болуп өттү, жыйынтыгында Кыргыз Республикасынын товардык рынокторунда үстөмдүк кылуучу позицияны ээлеген чарбакер субъекттердин мамлекеттик реестрине тиешелүү өзгөртүүлөр киргизилди.

Социалдык маанидеги товарлардын рынокторунда бааны турукташтыруу боюнча иштерди жүргүзүү

Социалдык маанидеги рыноктордо баалардын туруктуулугун камсыз кылуу максатында **Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети** төмөнкүдөй **механизмдерди колдонот:**

- салык жеңилдиктери (нөлдүк КНС);
- товардык интервенция;
- айрым товарларды алып чыгууга тыюу салууларды (экспорттоо) киргизүү;
- СМТга бааларды мамлекеттик жөнгө салуу;

Монополияга каршы мамлекеттик орган "Атаандаштык жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын чегинде **алдын алуу** иш-чараларын үзгүлтүксүз жүргүзүү:

- тизмеси Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2009-жылдын 22-апрелиндеги "Социалдык маанидеги товарлардын айрым түрлөрүнө бааларды мамлекеттик жөнгө салуу жөнүндө" № 242 токтому менен аныкталган социалдык маанидеги товарларга (СМТ) баалардын жумалык мониторингин жүргүзүү;

- аналитикалык иш (товар рыноктору), республиканын ичиндеги, ошондой эле ЕАЭБ мамлекеттериндеги жана чектеш республикалардагы рынокторундагы баа конъюнктурасына талдоо жүргүзүү;

- өндүрүүчүлөрдүн, жөнөтүүчүлөрдүн жана сатуучулардын арасында бааларды кармап туруу жана СМТга бааларды негизсиз жогорулатууга жол бербөө маселелери боюнча түшүндүрүү иштерин жүргүзүү;

- кырдаалды турукташтыруу боюнча чараларды иштеп чыгуу жана тиешелүү мамлекеттик органдарга сунуштарды жөнөтүү;

- "жумшак укук" колдонуу - эскертүүлөрдү берүү;

- "Атаандаштык жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамын бузгандыгы үчүн көрсөтмөлөрдү жана токтомдорду чыгаруу.

Кыргыз Республикасында СМТга баанын тенденциялары **дүйнөлүк өсүш тенденцияларына**, өзгөчө өлкөгө сырттан келген товарлардан көз каранды.

**Социалдык маанидеги товарларга орточо рыноктук чекене баалар
Республика боюнча орточо (сом менен)**

	Аталышы	өлчөө бирдиги	25-январь 2022ж.	25-январь 2023ж.	Жыл ичиндеги өзгөрүү	
					Сом менен	% менен
1	Буудай уну 1-сорт (таразага тартылган)	кг	36,8	42,6	5,8	115,9
	Буудай уну 2 сорт (таразага тартылган)	кг	28,1	31,1	3,0	110,6
2	1-сорттогу ундан жасалган нан	кг	49,0	59,4	10,4	121,2
3	Макарон азыктары (таразага тартылган)	кг	57,3	67,7	10,4	118,2
4	Пастерленген 2,5% майлуулуктагы сүт	л	59,5	68,6	9,1	115,4
5	Май 72,5% кем эмес	кг	388,3	448,1	59,8	115,4
6	Кант	кг	69,9	88,1	18,2	126,0
7	Күрүч (Өзгөндөн башка)	кг	91,7	116,6	24,9	127,1
	Күрүч (импорттолгон)	кг	91,4	118,9	27,4	130,0
8	Такталган күн карама майы	л	149,5	151,8	2,3	101,5
9	козу эти	кг	465,0	522,5	57,5	112,4
	эт уй эти	кг	465,6	506,3	40,6	108,7

	Чочконун эти	кг	366,3	465,0	98,8	127,0
	тоок	кг	234,7	265,3	30,6	113,0
10	Картошка	кг	35,5	31,0	-4,5	87,3
	Сабиз	кг	29,1	30,9	1,8	106,2
11	Тоок жумурткасы	10 шт	97,1	109,4	12,3	112,7
12	Күйүүчү май А-80	л	58,3	53,5	-4,8	91,7
	Күйүүчү май А-92	л	61,0	57,6	-3,4	94,4
	Дизель майы	л	59,5	73,8	14,3	124,0
13	Суюлтулган газ (баллон)	10 кг	699,1	725,3	26,2	103,7
14	Көмүр (жергиликтүү)	тн	4528,6	5214,3	685,7	115,1
	Көмүр (импорттолгон)	тн	5083,3	6233,3	1150,0	122,6

Өткөн жылга салыштырмалуу СМТнын баанын өзгөрүүсү таблицада көрсөтүлгөн. Эң көп жылдык өсүш нан, күрүч, чочконун эти, дизелдик отун жана көмүрдү түзүп, жыл ичинде 20 пайыздан ашкан.

Кызмат 2022-жылдын март айында айрым социалдык маанилүү товарларга (кант, өсүмдүк майы, ун, нан, күйүүчү-майлоочу майлар) баалардын жогорулагандыгын белгилеген. Баанын көтөрүлүшүнүн себеби:

- чет өлкөлүк валютанын курсунун өзгөрүшү;
- Кыргызстандын товар өндүрүүчү өлкөлөргө - Россияга, Казакстанга, Беларусияга импорттук көз карандылыгы. Социалдык маанидеги товарлардын айрым түрлөрү боюнча (СМТ) импорттук көз карандылык 75% же андан жогору;
- сатып алынган өлкөлөрдө өндүрүүчүлөр тарабынан дүң сатуу баасынын жогорулашы;
- даяр продукцияны да, сырьену да жеткирүүчү өлкөлөрдөн товарларды экспорттоону чектөө;
- логистиканын наркынын өсүшү (30%ке чейин).

Белгилей кетсек, АКШ долларынын кымбатташы айрым азык-түлүк товарларына баалардын өсүшүнө жалгыз фактор эмес. 2021-жылы кээ бир азык-түлүк товарларына баалардын байкаларлык өсүшү, жеткирүүчү өлкөлөрдө кант кызылчасынын, май өсүмдүктөрүнүн жана башка айыл чарба өсүмдүктөрүнүн түшүмүнүн начардыгынан жана пандемиядан улам товарларды жеткирүү чынжырынын үзгүлтүккө учурашы белгиленген.

Кошумчалай кетсек, баанын көтөрүлүшү күйүүчү-майлоочу майлардын кымбатташына байланыштуу, 2021-жылдын башынан бери ички рынокто бензиндин чекене баасы жана дизелдик отундун баасы өскөнү белгилүү. Буга орусиялык нефтини кайра иштетүүчү заводдор тарабынан дүң баанын 100%дан ашык жогорулашы себеп болууда. Бирок азыр маселе чечилип, 2022-жылы 5 сомго, 2023-жылдын башында 2 сомго төмөндөө тенденциясы орун алды.

Ошентип, өндүрүүчүлөрдүн чыгымдарынын өсүшү (күйүүчү-майлоочу материалдарга, жабдууларга, тетиктерге/жабдыктардын жана айыл чарба техникасынын

запастык бөлүктөрүнө, жер семирткичтерге, таңгактоочу материалдарга, эмгек акыга ж.б. баалардын жогорулашы) баанын өсүшүнө алып келген.

Тамак-аш азыктары

Социалдык маанидеги товарларга баалардын жогорку туруксуздугу биринчи кезекте Кыргызстандын товар өндүрүүчү өлкөлөрдөн - Казакстандан, Белоруссиядан, Россиядан импорттук көз карандылыгы жана бул өлкөлөрдө баалардын кескин өсүшү жана курстук айырмачылыктар менен шартталган.

Бааларды турукташтыруу жана продукциянын тартыштыгын болтурбоо үчүн ЕАЭБ өлкөлөрүндө ички рынокту негизги продукцияга болгон баалардын өсүшүнөн коргоо үчүн Беларусь, Казакстан жана Россия бааларды мамлекеттик жөнгө салуу, импортко тыюу салуу/чектөө жана экспорттук алымдар сыяктуу чараларды колдонушат. /белгилүү бир товарлардын экспорту же башка коргоо чаралары колдонулат (субсидиялар, товардык интервенциялар ж.б.).

Биздин республикада да бааны турукташтырууга өбөлгө түзгөн чаралар көрүлдү, бул кум шекерге, өсүмдүк майына, унга жана буудайга КНСТИ нөлгө түшүрүү, айрым товарларды (ун, кант, жем, эт, минералдык жер семирткичтер жана башкалар) экспорттоого чектөөлөрдү киргизүү аркылуу.

Ун жана малга тоют базарларында. 2022-жылы Кыргыз Республикасынын ун тартуучу өнөр жай ишканалары менен кызматташуу келишиминин алкагында иштер жүргүзүлүп, рынокту сапаттуу буудай уну жана жеткиликтүү баада мал чарбасы үчүн тоют менен толтурууга өбөлгө түзүлдү, ишканалар республиканы ун менен камсыз кылуу боюнча бир катар милдеттенмелерди алышты. Келишим 2022-жылдын августуна чейин күчүндө болгон. Келишимге ылайык, республика боюнча 1-сорттогу ундун баасы туруктуу болуп, 1 кг 45 сомдон ашкан эмес.

2022-жылдын 29-декабрындагы Кыргыз Республикасынын азык-түлүк коопсуздугун камсыз кылуу жана өлкөнүн калкын сапаттуу буудай уну жана жеткиликтүү баада мал азыгы менен үзгүлтүксүз камсыз кылуу максатында жана Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин токтомун эске алуу менен Кыргыз Республикасынын 2022-жылдын 28-декабрындагы № 717 токтому менен Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлиги, Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министрлиги, Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигине караштуу Кыргыз Республикасынын Монополияга каршы жөнгө салуу кызматынын жана ун тартуучу өнөр жай ишканаларынын ортосунда жаңы Макулдашууга кол коюлган.

Учурда республика боюнча 1-сорттогу унга болгон баанын төмөндөшү байкалып, 42 сомду түздү. Келишим **2023-жылга чейин** күчүндө болот.

Нан жана нан азыктарынын рыногунда:

2022-жылы 1-сорттогу буудай унунан жасалган нанга жана нан азыктарына (лепешка) баалар ун комбинаттары менен мурда кол коюлган Макулдашууну ишке ашыруунун эсебинен туруктуу болгон. Ушундай эле жагдай 2023-жылдын январында да орун алган, анткени жаңы келишимге ылайык, ун комбинаттары республиканы ун менен камсыз кылуу жана бааларды кармоо боюнча милдеттенмелерди алышкан.

Нан жана нан азыктарынын баасы буудай унун жана кошумчалардын баасына, ошондой эле башка чыгымдарга жараша өзгөрүп турат. Акыркы 3 айда республиканын аймактарында нан жана нан азыктарынын орточо баасы:

№	Шаарлар	Нан (бөлкө нан) 1кг.			Нан азыктары (лепешка) 1кг		
		октябрь	ноябрь	декабрь	октябрь	ноябрь	декабрь
1	Бишкек ш.	60,0	60,0	60,0	90,0	90,0	90,0
2	Токмок ш.	55,0	55,0	55,0	80,0	80,0	80,0
3	Талас ш.	66,5	66,8	66,9	68,5	68,7	68,8
4	Каракол ш.	56,0	56,0	56,0	87,0	87,0	87,0
5	Нарын ш.	57,0	57,0	57,0	64,0	64,0	64,0
6	Баткен ш.	62,0	62,0	62,0	100,0	100,0	100,0
7	Ош ш.	62,0	62,0	62,0	65,5	65,5	65,5
8	Жалал-Абад ш.	59,2	59,2	59,2	78,5	78,5	78,5

Кум шекер рыногунда

Кант рыногунда, ошондой эле 2022-жылы бааларды камтуу үчүн өндүрүүчүлөр, импорттоочулар жана чекене тармактар менен келишимдер түзүлдү.

2022-жылдын 11-мартында «Кайыңды Кант» ААКсы, «Кошой» ААКсы жана кум шекерди өндүрүүчү, импорттоочу жана сатуучу чарбакер субъекттердин монополияга каршы кызматынын ортосунда калк үчүн кум шекерди сатуу рыногунда **кызматташуу жөнүндө макулдашууга кол коюлган, соода түйүндөрү**, алар аркылуу соода түйүндөр баанын жогорулашы учурунда (март) кум шекерди 1 кг үчүн арзандатылган баада сатуу, күнүнө 1 кг чек менен акция үчүн дисконттук карталарды/лоялдуулук карталарын колдонушуп, калкты арзан баада кант менен камсыз кылуу мүмкүнчүлүгүн түзүшкөн. Макулдашуунун мөөнөтү 2022-жылдын 15-майында бүттү.

Колдонуу мезгилинде социалдык кант соода түйүндөрүндө арзандатылган баада 60 сомдон/кг сатылган.

Андан кийин, 2022-жылдын 27-майында **Монополияга каршы кызматы, «Кайыңды Кант» ААКнун** атынан кум шекерди өндүрүүчү, импорттоочу жана сатуучу чарбакер субъекттердин жана соода түйүндөрүнүн ортосунда калк үчүн кум шекерди сатуу рыногунда өз ара кызматташуу жөнүндө Макулдашууга кол коюлган. Макулдашуунун шарттарына ылайык, соода түйүндөр дисконттук карталарды (лоялдуулук карталарын) акцияларын колдонуу менен кум шекер күнүнө колго 1 кг чеги менен сатышат. Кум шекер 78 сомдон арзандатылган баада сатылууда.

Айыл чарба министрлиги тарабынан бөлүнгөн квотанын чегинде алымсыз кантты берүүчүлөр менен келишимдин долбоору жумушчу тартипте иштелип чыкты:

- «Бишкекпродторг» ЖЧКсы жана ИМ «Шекер» - 50 тоннага.
- «Союзпродукт» ЖЧКсы жана «Умай групп» ЖЧКсы - 100 тоннага.

Натыйжада, Макулдашуулар түзүлдү:

- «Бишкекпродторг» ЖЧКсы жана «Шекер» ИП - 100 тоннага.

- «Союзпродукт» ЖЧКсы жана «Умай групп» ЖЧКсы - 100 тоннага.

Жогорудагы жеткирүүчүлөр кумшекерди 77-79 кг/сомдон сатышты.

Өлкөнүн азык-түлүк коопсуздугун камсыз кылуу жана калк үчүн социалдык маанилүү товарларга бир кыйла жеткиликтүү бааларды кармап туруу, ошондой эле алардын кескин өсүшүнө жол бербөө максатында СМТ сатуу рыногунда Бишкек шаарынын мэри, Бишкек шаары боюнча аймактык кызмат бөлүмдөрү жана ошондой эле «Бай Элим Компани» ЖЧКсынын ортосунда кызматташуу жөнүндө Макулдашуу иштелип чыккан.

Сүт рыногу боюнча:

Сүт сатып алуу рыногун талдоонун негизинде Кыргыз Республикасынын товардык рынокторунда үстөмдүк кылуучу позицияны ээлеген чарба жүргүзүүчү субъекттердин мамлекеттик реестрине Чүй жана Талас облустарынын аймактарында сүт сатып алган 5 субъект киргизилген:

- Чүй облусундагы «Үмүт и К» ЖЧКсы;

- «Талас Сүт» ЖАКсы, «Арашан» ААКсы, «Талас Даамы» ЖЧКсы, Талас районундагы «Эмилия» ЖЧКсы.

Монополияга каршы мамлекеттик кызматы тарабынан сүттү сатып алуу рыногунда бааларды мамлекеттик жөнгө салуу түз жүргүзүлбөйт.

Сүттүн баасы мезгилге жараша көтөрүлөт/төмөндөйт. Сүттү сатып алуу баасын төмөндөтүү жөнүндөгү маселени сүт өндүрүүчүлөр жыл сайын жаз жана жай айларында көтөрүшөт.

Монополияга каршы мамлекеттик органдын иши баанын өзгөрүшүнө жол бербөөгө, ошондой эле сүт сатып алууда фермерлерди коргоого багытталган.

Сүт сатып алуу рыногундагы **негизги көйгөйлөр:**

- майда өндүрүш жана чийки сүттү чогултуу/сатуу боюнча уюштурулган каналдардын жоктугу;

- жогорку сапаттагы чийки сүттүн жетишсиз саны;

- берилген сүттүн сапаты үчүн өндүрүүчүлөрдүн жоопкерчилигинин жоктугу.

Сүттү кайра иштетүүчүлөр менен түз келишимдердин жоктугу, сүт сатып алуу рыногунда ортомчулардын пайда болушуна алып келет. Ортомчулардын маржасы сүттүн литрине 6 сомдон. Сүттү кайра иштетүүчү заводдор ортомчулардын ишмердүүлүгүнө эч кандай таасир этпейт. Түздөн-түз сүттү кайра иштетүүчү заводдор тарабынан сатып алууну уюштуруу үчүн сүт ташыгычтарды сатып алуу жана фермерлерден сүттү сатып алуу системасын уюштуруу зарыл, бул заводдор үчүн рентабелдүү эмес.

Ошентип, калк юридикалык жактын формасында иш алып баруу жана завод-фабрикалар менен түздөн-түз келишим түзө алуу, ошону менен ортомчулардын чынжырын жоюу учун кызматташуусу зарыл. Мындан тышкары, мындай кызматташтык сатып алуу баасын жогорулатууга, ошондой эле өндүрүштү, анын ичинде кластердик өндүрүштү (эт, колбаса жана башка эт азыктарын, ошондой эле тоют өндүрүү) өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет.

Мындай кырдаалда жергиликтүү бийлик органдары тарабынан тиешелүү чараларды көрүү зарыл, атап айтканда:

- түрдүү майда өндүрүштөрдү бириктирүү жолу менен чарбаларды (мүмкүн донордук каражаттарды тартуу менен) түзүү маселесин иштеп чыгуу. Бул чара уюштурулган чарбаларда сүт саап алууну көбөйтүүгө, анын сапатын жана коопсуздугун жогорулатууга

мумкундук берет. Ошол эле учурда кайра иштетүү ишканалары юридикалык жактар менен келишимдерди түзүшөт, алар төмөнкүлөрдү берүүгө милдеттүү: сырьенун саны жана сапаты;

- сүттү кайра иштетүүчү ишканаларды түз чийки сүт менен камсыз кылуу маселесин кароо (ишкана түзүү);

- жергиликтүү бийлик органдарынын көзөмөлүндө жана бардык тараптардын кызыкчылыктарын эске алуу, рыноктун катышуучулары менен сүттү сатып алуу баалары боюнча келишимге/меморандумга кол коюу.

Эт:

Эттин кымбатташы тоюттун кымбаттаганына байланыштуу. 2021-жылы бир таңгак чөп 150-200 сом болсо, 2022-жылы 250-300 сом болду.

Тоок этинин кымбатташына келсек, бул продукциянын көбү Украинадан ташылып келгендигине байланыштуу. Орусия менен Украинанын ортосундагы кырдаалды эске алуу менен тооктун этин жеткирүү белгисиз мөөнөткө токтотулуп, тоок эти бир аз кымбаттаган.

Жашылча өсүмдүктөрү үчүн (пияз, сабиз, капуста, картошка) баалардын өзгөрүшү да жыл мезгилине байланыштуу болот. Эреже катары, күнөскана жашылчалары суроо-талап менен сунушка жараша 2-3 эсеге кымбаттайт.

2023-жылы пияздын баасынын жогорулашы катталып, экспортко убактылуу тыюу салуу боюнча чечим чыкты.

Пияздын баасынын кескин өсүшү үшүккө, түшүмдүн бир бөлүгү чирип калган, ошондой эле үчүнчү өлкөлөрдөн пиязга болгон суроо-талапка байланыштуу болгон.

Өсүмдүк майы:

2022-жылы өсүмдүк майынын баасы өзгөргөн жок, республикада сатуу 160 сомдон ашкан жок, төмөндөө тенденциясы дагы байкалып, 2023-жылдын 25-январына карата өсүмдүк майынын рыноктук орточо баасы литрине 151 сомду түздү.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин чечимдерине ылайык монополияга каршы орган:

- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 8-апрелиндеги № 181-р буйругун аткаруу максатында, айыл чарба өндүрүүчүлөрүн жеткиликтүү баада дизель майы менен камсыз кылуу максатында дизелдик отундун өздүк наркы өз деңгээлинде макулдашылды, 60 сом/литр.

- ММРФ 2022-жылдын 24-июнундагы №22 МЖСКнын буйругу менен мурда белгиленген кум шекердин (Кытайда өндүрүлгөн) баасын 80,0 сомдон 70,0 сом/кг чейин төмөндөтүү боюнча кайра карап чыгуудан баш тартты.

- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 3-октябрындагы № 525-р буйругун аткаруу үчүн МЖСК тарабынан жүргүзүлгөн баа мониторингинин негизинде дизелдик отунга (Баткен шаары үчүн) минималдуу рыноктук баалар 73,0 сом/л деңгээлинде аныкталган. Тиешелүү маалымат ММРФна 2022-жылдын 6-октябрындагы № 06-1/2048, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигинин дарегине 2022-жылдын 7-октябрындагы № 09-1/2062 жөнөтүлгөн.

- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 21-ноябрындагы №635-р буйругунун 2-пунктуна ылайык, МЖСКнын аймактык бөлүмдөрү тарабынан жүргүзүлгөн дүң баанын мониторингинин жыйынтыгы боюнча, минималдуу дүң

баасы Өзбекстан Республикасында өндүрүлгөн аммиак селитрасы үчүн 30,0 сом/кг өлчөмүндө белгиленген. Тиешелүү маалымат Президенттик администрацияга жана ММРФна жөнөтүлгөн.

-ММРФ мамлекеттик резервдин товардык-материалдык баалуулуктарын саткан жооп берүүчү ишканаларга бонустардын өлчөмүн бекитүү өтүнүчүн четке какты. Баш тартууга юридикалык негиздин жоктугу себеп болду. Тиешелүү маалымат ММРФ жөнөтүлдү (шл. № 09-1/2440 12.01.2022).

Эл аралык кызматташтык жана атаандаштыкты адвокатташтыруу

Монополияга каршы мамлекеттик орган эл аралык уюмдар менен атаандаштыкты коргоо жана өнүктүрүү боюнча тынымсыз иш алып барууда.

Евразия экономикалык комиссиясы (ЕЭК) менен өз ара аракеттенүүнүн алкагында төмөнкү маселелер боюнча 174 отурум (видеоконференция) өттү:

- ЕАЭБ жөнүндө келишимдин жоболорун өркүндөтүү;
- транс-чек ара рынокторунда атаандаштыктын жалпы эрежелерин бузуу жөнүндө арыздарды (материалдарды) кароонун Тартибинин долбоорун кароо;
- транс-чек ара рынокторунда иликтөөлөрдү жүргүзүүнүн Тартибинин долбоорун кароо;
- ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин чек ара рынокторунда атаандаштыктын жалпы эрежелерин бузууга алып келиши мүмкүн болгон аракеттерди жасоого жол берилбестиги жөнүндө эскертүү берүүнүн жол-жобосунун долбоору;
- атаандаштыктын абалына талдоо жүргүзүү методикасына өзгөртүүлөрдү киргизүү;
- санариптик рынокторго мамилени аныктоо боюнча ЕЭК Коллегиясынын №17 жана №37 көрсөтмөлөрүн аткаруу;
- ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин монополияга каршы мыйзамдарында каралган блоктук алып салуулар жана комплаенс механизм киргизүү маселелери каралды;
- ЕЭКке жана ЕАЭБге мүчө мамлекетке бааларды мамлекеттик жөнгө салууну киргизүү жана анын мөөнөтүн узартуу жөнүндө кабарлоонун жол-жобосунун долбоору;
- ЕЭКтин Атаандаштык саясаты жана мамлекеттик сатып алуулар саясаты Департаментинин тарабынан даярдалган ишкердикти өнүктүрүү үчүн жагымдуу атаандаштык чөйрөнү түзүү, кичи жана орто бизнестин потенциалын ачуу боюнча сунуштар жөнүндө отчеттун долбоорун жаңылоо жөнүндө Евразия экономикалык комиссиясынын Кеңеши тарабынан 2021-жылдын 5-апрелинде бекитилген 2025-жылга чейин Евразиялык экономикалык интеграцияны өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттарын ишке ашыруу боюнча иш-чаралар планынын 1.7.2-пунктунун аткарылышын;
- эл аралык трафики өткөрүүдө электр байланыш тармактарындагы алдамчылыкка (fraud) каршы аракеттенүү максатында мүчө мамлекеттердин байланыш операторлору тарабынан көрүлгөн чаралар жөнүндө отчеттун долбоору жана ЕАЭБ мамлекеттеринин телекоммуникациялык тармактарындагы алдамчылык фактыларын аныктоого жана бөгөт коюуга жана «эл аралык роумингдик трафик» түшүнүгүн аныктоого багытталган ЕАЭБ мамлекеттеринин мыйзамдарына өзгөртүүлөрдү киргизүү зарылчылыгы;
- ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо жаатындагы биргелешкен аракеттеринин программасынын долбооруна ылайык;

- улуттук мыйзамдардын чегинде эскертүү берүү маселелери боюнча;
- өз алдынча жөнгө салуу институтун өнүктүрүү жолу менен Евразия Экономикалык Биримдигине мүчө мамлекеттердин чекене соода объектилерине жетүү үчүн өндүрүүчүлөр жана жөнөтүүчүлөр үчүн бирдей шарттарды камсыз кылуу мамилелери жөнүндө чечимдин долбоору жөнүндө;

- улуттук мыйзамдардын алкагында ЕЭКтин жүйөлүү сунушун аткаруу жөнүндө;
- 2022-жылга чек ара рынокторунда атаандаштыктын абалы жана аларда атаандаштыктын жалпы эрежелерин бузууну ооздуктоо боюнча көрүлүп жаткан чаралар жөнүндө Жылдык отчеттун долбоорун кароо.

ЕАЭБ жөнүндө келишимде белгиленген атаандаштыктын жалпы эрежелеринин нормаларын бузуу жөнүндө арыздарды кароонун алкагында эксперттер **18 арызды** кароодо комиссиянын отурумдарына катышты. Белгилей кетсек, мыйзам бузуулардын көбү адилетсиз атаандаштык маселесине байланыштуу.

Ошондой эле отчеттук мезгилде ЕАЭБ жана ЕЭКке мүчө-мамлекеттери менен консультацияларда Беларусь Республикасы жана Казакстан Республикасы тарабынан киргизилген СЖМТга бааларды мамлекеттик жөнгө салуу каралды.

Евразиялык экономикалык форумдун алкагында төмөнкү иш-чаралар өткөрүлдү:

2022-жылдын 25-майында Бишкек шаарында Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерциялык министрлигине караштуу Монополияга каршы жөнгө салуу кызматында Евразия экономикалык биримдигине (ЕАЭБ) мүчө-мамлекеттердин монополияга каршы органдарынын жетекчилеринин кезектеги жыйыны болуп өттү. Евразия экономикалык комиссиясынын атаандаштык жана монополияга каршы жөнгө салуу боюнча Коллегиясынын мүчөсү (Министр) (5+ 1 форматында).

Ошондой эле **2022-жылдын 25-майында** "ЕАЭБ өлкөлөрүнүн рыногунда керектөөчүгө ак ниет мамиле жашоо практикасын өнүктүрүү" деген темада тегерек стол өткүрүлдү.

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин Төрагасы А.У. Жапаровдун 2022-жылдын 16-июнундагы № 419 буйругу менен биринчи Евразиялык экономикалык форумду уюштурууда жана ийгиликтүү өткөрүүдө ак ниет эмгеги, колдоосу жана жардамы үчүн Кыргыз Республикасынын МЭК алдындагы Монополияга каршы жөнгө салуу кызматына да ыраазычылык билдирилди.

2022-жылдын 3-июнунда Кызматтын эксперттеринин Азербайжан Республикасынын Экономика министрлигине караштуу Монополияга каршы көзөмөл жана керектөө рыногун көзөмөлдөө мамлекеттик кызматынын өкүлдөрү менен онлайн жолугушуусу болуп өттү. Жолугушуунун жүрүшүндө 2022-жылдын 20-апрелинде кол коюлган эки ведомствонун ортосундагы кызматташуу жөнүндө меморандумду ишке ашыруунун алкагында кызматташууну өнүктүрүүнүн келечеги талкууланды.

2022-жылдын 20-24-июнунда Кызмат, Түркия Республикасынын Өкмөтү менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ортосундагы «Керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо» чөйрөсүндө кызматташуу боюнча өз ара түшүнүшүү жөнүндө меморандумду ишке ашыруунун алкагында Түркия Республикасынын Соода министрлигинин Керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо жана рынокту көзөмөлдөө департаментинин эксперттери менен Кыргыз

Республикасындагы атаандаштыкты коргоо жана өнүктүрүү жана керектөөчүлөрдүн укугун коргоо боюнча тааныштыруу иш-чарасы өткөрүлдү.

2022-жылдын 29-июнунан 2022-жылдын 1-июлуна чейин Россия Федерациясынын Юстиция министрлиги, Росконгресс Фонду жана Россия Федерациясынын Федералдык Монополияга каршы кызматы тарабынан уюштурулган Юбилейлик X Санкт-Петербург эл аралык юридикалык форуму болуп өттү. Жогорудагы форумга Кызматтан, төраганын орун басары катышты. Форумдун негизги максаты - бүгүнкү күндө болуп жаткан глобалдык өзгөрүүлөрдүн контекстинде мыйзамдарды модернизациялоо идеяларын алга жылдыруу, анын ичинде:

- укуктук системалардын өз ара аракеттенүүсүн өркүндөтүү жана азыркы дүйнөдө укуктук маселелерди чечүүгө бирдиктүү мамилелерди иштеп чыгуу;
- укуктук мамилелердин бардык субъекттеринин укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо боюнча мыкты тажрыйбаны эске алуу менен орус жана эл аралык укукту модернизациялоо;
- Россияда жана дүйнөдө заманбап юридикалык илимди жана юридикалык билим берүүнү өнүктүрүүгө көмөк көрсөтүү;
- укук, мамлекеттик башкаруу жана экономика тармагында санариптик технологияларды өнүктүрүү.

Үстүбүздөгү жылдын отчеттук мезгилинде жогоруда аталган эл аралык иш-чаралардан тышкары Кызматтын эксперттери (**Экономикалык Кызматташтык жана Өнүктүрүү Уюму**) ЭКЖӨУ

ОЭСР, БУУ сыяктуу эл аралык уюмдар тарабынан уюштурулган онлайн семинарларга, жумушчу топторго, конференцияларга активдүү катышкандыгын белгилей кетүү маанилүү: (Бириккен Улуттар Уюмунун соода жана өнүгүү боюнча конференциясы) БУУСЖӨК, (Россия Федерациясынын Антимонополдук кызматынын башкармалыгы) РФАКБ, Коммерциялык өнүгүү программасынын мыйзамы жана АКШнын Соода министрлиги, USAID жана башкалар.

Ошондой эле, үстүбүздөгү жылдын отчеттук мезгилинде Кыргыз Республикасынын Президентинин мамлекеттик сапарынын алкагында С.Н. Жапаров, Өзбекстан Республикасынын жана Азербайжан Республикасынын монополияга каршы органдары менен кызматташуу жөнүндө меморандумдарга **кол коюлган**.

Азербайжан Республикасынын Экономика министрлигине караштуу Монополияга каршы жана керектөө рыногун көзөмөлдөө боюнча мамлекеттик кызматы менен кол коюлган кызматташуу жөнүндө меморандумду ишке ашыруунун алкагында Иш-чаралар планынын долбоору иштелип чыкты, ал учурда макулдашуу процедурасынан өтүп жатат. онлайн жолугушууларда эки тараптын ортосунда. Өткөрүлгөн жолугушуулардын жыйынтыгында иш-чаралар планынын да, жалпысынан кызматташуу жөнүндө меморандумдун да пункттары аткарылды.

2022-жылдын 18-21-июлунда Ташкент шаарында (Өзбекстан Республикасы) Кыргыз Республикасынын Экономика жана коммерция министрлигине караштуу Монополияга каршы жөнгө салуу кызматынын өкүлдөрү Өзбекстан Республикасынын Монополияга каршы комитетине иш сапары менен барышты.

Бул жолугушуунун жүрүшүндө катышуучулар атаандаштыкты коргоо жана өнүктүрүү боюнча маалымат бөлүшүп, ошондой эле атаандаштык мыйзамдарын өркүндөтүү, табигый монополиялардын ишмердүүлүгүн, экономикалык концентрация, бааларды (тарифтерди) жөнгө салуу, керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо, монополияга каршы талаптарды аткаруу боюнча тажырыйба алмашышты, керектөө базарларында жана чекене соода түйүндөрүндө баа мониторингин жүзөгө ашырууну карашты.

Жолугушуунун жыйынтыгында трансчек аралык рыноктордо атаандаштыкты коргоо жана өнүктүрүү боюнча биргелешкен иш-чараларды иштеп чыгуу жана ишке ашыруу, социалдык маанидеги товарлардын баалары боюнча маалымат алмашуу жана керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо боюнча макулдашууларга жетишилди.

2022-жылдын 6-8-сентябрында Минск шаарында (Беларусь Республикасы) монополияга каршы ведомстволордун жетекчилеринин деңгээлинде жолугушуулар болуп өттү, ага Төрага жана Кызматтын эки эксперти катышты:

- **2022-жылдын 6-сентябрында** Евразия экономикалык биримдигине мүчө-мамлекеттердин ыйгарым укуктуу органдарынын жетекчилеринин жана коллегиясынын Атаандаштык жана монополияга каршы жөнгө салуу боюнча мүчөсүнүн (министрдин) жолугушуусу болуп өттү («5+1» форматында);

- **2022-жылдын 7-сентябрында** Беларусь Республикасынын Монополияга каршы жөнгө салуу жана соода министрлигинин түзүлгөндүгүнүн 30-жылдыгына арналган эл аралык конференция, ошондой эле КМШнын Монополияга каршы саясат боюнча Мамлекеттер аралык кеңешинин 53-отурумунан Мүчө мамлекеттер жана КМШга мүчө мамлекеттердин монополияга каршы мыйзамдарын бузууларын биргелешкен иликтөө боюнча штабдын 39-жыйыны болуп өттү.

- **2022-жылдын 8-сентябрында** Кызматтын өкүлдөрү Соода диалогу эл аралык форумуна жана көргөзмөсүнө барышты. Форумдун пленардык секцияларында “Керектөө рыногу: талдоо, көйгөйлөр, өнүгүү жолдору” жана “Чекене соода тармагындагы кризиске каршы стратегиялар” деген темаларда мамлекеттик органдардын эксперттери жана коомдук бирикмелердин директорлору баяндама жасашты.

Аталган иш-чаралардын алкагында Кызматтын төрагасы Кыргыз Республикасындагы монополияга каршы саясатты ишке ашыруу, керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо, жарнак, санариптик рыноктордо монополияга каршы жөнгө салуу, Кыргыз Республикасында болуп өткөн орчундуу көйгөйлөр жөнүндө жана ошондой эле адилетсиз атаандаштыкка бөгөт коюу тууралуу маалымат берди.

Ошондой эле, санариптик рынокторду талдоо механизмдерин иштеп чыгуу, адилетсиз атаандаштыктын жайылышына жол бербөө боюнча сунуштар айтылып, социалдык маанидеги товарлардын баасын ооздуктоо боюнча өз ара аракеттенүүгө өзгөчө көңүл бурулду.

Отурумдун жыйынтыгы боюнча, Кызматтын сунуштарын эске алуу менен монополияга каршы ведомстволордун жетекчилери белгиленген маселелер боюнча өз ара аракеттенүү жана аларды 5+1 платформасында да, МКСБМАК алкагында да үзгүлтүксүз талкуулоо жөнүндө макулдашууга жетишти.

Белгилей кетсек, жогоруда аталган эл аралык иш-чараларга катышуунун жүрүшүндө Кызматтын төрагасы менен Азербайжан Республикасынын, Беларусь Республикасынын жана Россия Федерациясынын монополияга каршы ведомстволорунун жетекчилеринин ортосунда эки тараптуу жолугушуулар болду. Эки тараптуу

жолугушуулардын алкагында монополияга каршы ведомстволордун жетекчилери төмөнкү маселелерди талкуулашты:

- Беларусь Республикасы менен атаандаштык саясаты, табигый монополиялардын субъекттеринин жана башка субъекттердин социалдык маанилүү товарларына бааларды мамлекеттик жөнгө салуу жаатында кызматташуу жөнүндө меморандумдун алкагында өз ара аракеттенүү;

- эки тараптуу кызматташуунун келечеги, анын ичинде Федералдык монополияга каршы кызмат (Россия Федерациясы) менен Кызматтын ортосунда атаандаштык саясаты жаатындагы өз ара түшүнүшүү жана кызматташуу жөнүндө меморандум иштеп чыгуу мкүнчүлүгү;

- Кызмат менен Азербайжан Республикасынын Экономика министрлигине караштуу Монополияга каршы жана керектөө рыногун көзөмөлдөө мамлекеттик кызматынын ортосундагы кызматташуу жөнүндө меморандумду ишке ашыруу боюнча иш-чаралардын планы.

Мындан тышкары, жетекчилер монополияга каршы ведомстволордун адистерин туруктуу негизде окутуунун жана тажрыйба алмашуунун зарылдыгы жөнүндө чечим кабыл алышты.

2022-жылдын 12-сентябрында Кызматтын Төрагасы Кыргыз Республикасындагы көрүнүктүү окумуштуулардын, илимий мектептердин негиздөөчүлөрүнүн Кумсков В.И.жана Кумскова Н.Х. элесине арналган “VII Кумсковдук окуулар” Структуралык трансформация шарттарындагы өнөр жай саясаты” эл аралык илимий-практикалык конференциясына катышты.

Монополияга каршы жөнгө салуу кызматы КРСУ менен 2015-жылдан бери «Рыноктук баа жана монополияга каршы саясат» магистратурасын биргелешип ишке ашыруу боюнча абдан тыгыз кызматташып келет, Кызматтын эксперттери студенттерге лекцияларды окуп, атаандаштыкты коргоо жана өнүктүрүү жана монополияга каршы жөнгө салуу боюнча тажрыйбалары менен бөлүшүүдө.

Бул иш-чаранын алкагында кызматтын төрагасы Тайлаков К.Д. жана КРСУнун ректору Нифадьев В.И., **КРСУ менен Монополияга каршы жөнгө салуу кызматынын ортосунда мындан аркы кызматташуу жана «Рыноктук баа жана монополияга каршы саясат» магистрдик программасын биргелешип ишке ашыруу маселеси боюнча Кызматташуу жөнүндө макулдашууга кол коюшту.**

26-28-сентябрь аралыгында Кыргыз Республикасынын Президентинин “Ала-Арча” мамлекеттик резиденциясында өнөр жай продукциясынын мыйзамсыз жүгүртүүсүнө каршы күрөшүү жана интеллектуалдык менчик укуктарын коргоого арналган “Антиконтрафакт – 2022” X Эл аралык форуму өттү. Кызматтын кызматкерлери “Керектөөчү жана ишкер, абийирдүү өз ара аракеттенүүнүн моделин издөө” аттуу №6 талкуу сессиясына катышты.

2022-жылдын 9-11-ноябрында Россиянын Федералдык Монополияга каршы кызматынын чакыруусу менен Кызматтын кызматкерлери санариптик рыноктордо монополияга каршы иштерди кароо боюнча семинарга катышты. Семинар ФАС Россиянын (Москва) сайтында монополияга каршы органдардын ортосунда өз ара кызматташуу жана тажрыйба алмашуу боюнча иш-чаралардын алкагында өткөрүлдү.

Жолугушуулардын жүрүшүндө Россия Федерациясынын аймагынан тышкары катталган жана дүйнөлүк рыноктордо иш алып барган чарба жүргүзүүчү субъекттердин

монополиялык ишмердүүлүгүнө бөгөт коюунун өзгөчөлүктөрүнө байланыштуу маселелер, санариптик рыноктордогу атаандаштыктын абалын баалоо ыкмалары талкууланды.

8-сентябрда КР МЭК алдындагы Монополияга каршы жөнгө салуу кызматынын төрагасы **Тайлаков Кенешбай Доскулович** ЕЭКтин Атаандаштык жана монополияга каршы жөнгө салуу боюнча Коллегия мүчөсү (министр) **Султанов Бахыт Турлыханович** жана Атаандаштык жана ЕЭК саясаты боюнча мамлекеттик сатып алуулар боюнча департаментинин директору **Адикова Жанар Асылхановна** менен жолугушту. Жолугушуу Монополияга каршы жөнгө салуу кызматынын аянтында өттү.

Отурумдун жүрүшүндө атаандаштык, социалдык маанилүү товарлар рыногундагы кырдаал жана ЕЭКтин ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин монополияга каршы органдары менен өз ара аракеттенүү маселелери талкууланды.

Эки тарап тең “5+1” форматындагы кызматташуунун оң натыйжасын белгилешти. Ошондой эле форматтын темаларын кеңейтүү жана тажырыйба алмашуу менен гана чектелбестен, комплаенсти ишке ашыруу, ыкчам аныктоо үчүн өз ара аракеттенүү үчүн интеграцияланган маалыматтык системаны киргизүү сыяктуу көйгөйлүү маселелерди чечүү жолдорун иштеп чыгуу зарыл экендиги белгиледи, ошондой эле улуттук деңгээлде гана эмес, чек ара рынокторунда да атаандаштыктын принциптерин жана эрежелерин бузууларды жоюу жагы талкууланды.

ЕЭКтин Атаандаштык блогу тарабынан үзгүлтүксүз негизде өткөрүлүп жаткан «Коомдук кабыл алуулар», анын ичинде Кыргыз Республикасындагылар да байкалбай калган жок. “Коомдук кабылдамалар” – бул бизнес чөйрөсүнүн суроолоруна жооп берүүгө жана ЕЭКтин иши жөнүндө маалымат берүүгө мүмкүндүк берүүчү ЕЭК, улуттук орган жана чарба жүргүзүүчү субъекттердин түз байланышы үчүн аянтчасы болуп эсептелет.

Монополияга каршы органдын ишинин ачыктыгын камсыз кылуу жана атаандаштыкты жактоо

Жарандардын жана бизнес-коомчулуктун маалыматка кеңири жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу, иштин айкындуулугунун принциптерин камсыз кылуу, ошондой эле атаандаштыкты жактоо максатында Кызмат дайыма [www. antimonopolia.gov.kg](http://www.antimonopolia.gov.kg), ошондой эле маалыматтык ресурстарда: АКИpress, Tazabek, KirTag, Кабар, 24.kg, K-News, Sputnik.kg, kloop.kg ж.б., монополияга каршы органдын ишмердүүлүгү тууралуу маалымат жайгаштырылган.

«Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын карамагындагы маалыматтарга жетүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык расмий сайтта **580 материал**, жалпыга маалымдоо каражаттарында **864 материал жарыяланган**.

“Жарандардын кайрылууларын кароонун тартиби жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамын аткаруу максатында Кызматтын жетекчилиги тарабынан жарандарды кабыл алуу графиги бекитилди. Отчеттук мезгилде Кызмат республика боюнча **738** жаранды жеке кабыл алган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2010-жылдын 25-мартындагы № 182 “Кыргыз Республикасынын Премьер-министринин, министрликтердин, административдик ведомстволордун, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын жана шаарлардын мэрияларынын коомдук кабылдамалары жөнүндө” токтомун аткаруу үчүн Коомдук кабылдама” жана “Ишеним телефону” функциясы иштейт. Республика боюнча ишеним телефонуна кайрылгандардын саны **1400**дү түздү.

Расмий сайтта “Электрондук кайрылуу” бар, анда арыз ээси өзүнүн байланыш маалыматтарын көрсөтүп, өз кайрылуусун айта алат. Сайттын коноктору үчүн анкета жайгаштырылды.